

ԱՆՏԻՍԵՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԷ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ 3, 1894

ԹԻԻ 43—44

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Կրօնական Արթնութեան Յարգը	341
Աստուածաշունչն՝ Աստուածային Մատենան	341
Նահապետները	342
Գիտական Գիւտերու Հնարաւորութիւնը	343
Մինչև Ուր կը հասնի	344
Ազգայնական Ուսուցիչները	344
Ս.Ս. Լալայ	344
Թղթակցութիւնը	—
Բարե խիղճ	344
Ժամանակին Յաջող Եւ Չափող Դերերը	345
Մահադոյժ	346
Ազգեր	346
Հանդէս Քաղաքական	347
Դրամական	348

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար Կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարա:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ բոլորատարութեան պատկանեալ ամեն գրութիւնք պարտին ուղղութիւն առ. Մր. Հ. Ս. Պարքըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Մեքսիկոյի Ընկերութեան Կողմանէ,
Հ. Ք. Կիլի, ՔՐՏՈՆԱՅԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՔԵՐՄ, ՅԵՐՍԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԳԸ

Երբեմն տարակոյս կը յայտնուի կրօնական մասնաւոր ջանքերու և անոնց հետեւանքն եղող արթնութիւններու մնայուն օգտակարութեան վրայ: Ոմանց կը թուի թէ եկեղեցւոյ միակ ճշմարիտ և վստահելի աճումն այն է որ յառաջ կը բերուի Աւետարանը շաբթէ շաբաթ յարատեւութեամբ և հաւատարմութեամբ քարոզելով, նաեւ եկեղեցւոյ ազօրութեան և աշխատութիւններով: Այս կերպով ձեռք բերուած աճումն իրօք հարազատ և վստահելի է ամենայն հաւանականութեամբ: Քրիստոսի արքայութիւնն ընդարձակելու նպատակաւ հոգեւոր հովուին և ժողովրդեան շարունակ աշխատելը պարզ պարտականութիւն է, և վստահութեամբ կարելի է յուսալ որ այդ միջոցաւ ընդարձակուի եկեղեցին: Սակայն եկեղեցւոյ պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ կրօնը նոյն պայմաններու ներքեւ միշտ նոյն արագութեամբ չէ յառաջդիմած: “Հովիւ ուր որ

ուզէ՝ կը փչէ:” Սոյնպէս Հոգւոյն գործողութիւնները իր բացարձակ զօրութիւնը ցուցած են: Յայտնի կրօնասիրութեան և կրօնական առեւելոյթ ամբողջութեան մասնաւոր ժամանակներ եղած են: Մասնաւորներու ջանքեր մեծ բազմութիւններու դարձին դրանցելի պատճառ եղած են Աստուծոյ օրհնութեամբ: Թէպէտ մեր պարտքն է ամենայն հաւատարմութեամբ և հաւատով դործածել չնորհաց սովորական միջոցները, որ ամէն եկեղեցւոյ տրամադրութեան տակ կը գտնուին, չենք կրնար սակայն տարակուսիլ թէ Աստուած շատ անգամ կ'օրհնէ մասնաւոր միջոցներ երբ զանոնք դործածողը բոլորովին ապաւինած է Հոգւոյն վերին առաջնորդութեան: Եկեղեցւոյ պատմութիւնը լի է օրինակներով այսպիսի պարագայից, որոց մէջ Պենտեկոստէի օրուան յատուկ օրհնութիւններ տեսնուած են և եկեղեցւոյ անդամներուն թիւը զգալապէս մեծցած է ճշմարտապէս դարձի եկողներու անդամակցութեամբ:

Չանսի Տըրիւ, նշանաւոր Ամերիկացին, սապէս ըսած է կրօնական արթնութեան մը վրայ որ իր տղայութեան ժամանակ տեղի ունեցած է Նիւ Եորք նահանգին Փիլադելֆի գիւղին մէջ: “Իմ տղայութեան միջոցին պատահած կրօնական այդ արթնութեան ժամանակ, գիւղին ամենէն մոլի արեւոյդները և ամենէն յամառ հայհոյիչները դարձի եկան և մկրտուեցան: Գինեատունները դործնականապէս դոյուեցան, և եթէ չիտակ կը յիշեմ՝ ոմանք ա՛լ չբացուեցան: Մէջ կը բերեմ նաեւ սա նշանակալից իրողութիւնը թէ երեկոյեան աղօթքի ժողովները բաւական կը թեցին և զարգացուցին գիւղին երիտասարդները կրօնական նիւթերու վրայ խօսելու մասին: Անոնց մէջ ոմանք յետոյ եկեղեցւոյ պաշտօնէութիւնն ընտրեցին իրենց իբրեւ կոչում, թէպէտ երբեք մտքէ չէին անցուցած այդ ասպարէզը մտնել: Մինչ գէպի ետ ակնարկ մը կը ձգեմ անցեալ երեսուց տարիներուն վրայ և կը ցածիւն չափ միտքս կը բերեմ այն մարդիկը, որոց

դարձերն այն ժամանակ շատ նշանաւոր համարուելով մեծ տպաւորութիւն կը գործէին մտքիս վրայ, կը դառնեմ թէ անոնցմէ խիստ քիչերը վերագարձան իրենց հին ճամբաներուն: Եկեղեցւոյն միացած և իբրեւ անդամ ընդունուած այն անձերէն շատ քիչեր թույցան այնպէս: Չեմ կարծեր թէ երբեք պէտք եղաւ անոնցմէ մէկը պաշտօնապէս արտաքսել եկեղեցիէն անպահաջուցիչ վարուց և բարուց պատճառաւ: Գիւղին բնակիչներուն վրայ տարիներով տեսնուեցաւ կրօնական արթնութեան ազդեցութիւնը: Գիւղը մերձակայ ուրիշ գիւղերէ կը զանազանուէր անկարգանձերու բացակայութեամբ: Ուրիշ խօսքով, չէին գտնուեր հոն արբած կըռուարներ, ստահակներ, և անպատիւ անձեր: Գիտեմ թէ շատ տարիներ, եթէ մէկը բանտարկուէր գիւղին բանտին մէջ, անսովոր դէպք մը կը համարուէր, և բոլոր գիւղացիներուն հետաքրքրութիւնը կը շարժէր:”

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉՆ՝ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԱՏԵԱՆ

Մարդոց ձեռամբ գրուեցաւ Աստուածաշունչը: Ասոր համար կ'օրհնենք զԱստուած: Իսրայելի որդւոց նման մենք ալ կ'օրհնենք լսել Տէր Աստուծոյ խօսքերը և պատուէրները Մովսէսի մը բերանով մանաւանդ քան Սինա լեռան սոսկալի որոտումներուն միջոցաւ: Աստուած մարդկային կերպարանք առաւ որ իր կորսուած զուականներուն շատ մը մօտենար առանց զանոնք իր ներկայութեամբ վախճանելու: Իր խօսքը մարդկային լեզուով տրուեցաւ որպէս զի մեր ամէնօրեայ ընկերը, մտիթարիչը և խորհրդատուն ըլլայ: Որովհետեւ այսպէս տրուեցաւ իր խօսքը, երբեք չենք կրնար ըսել թէ “բարձր է անոր լեզուն, մենք չենք հասկնար:” Տարակոյս չկայ թէ Աստուած կրնար ինքզինք մեզի յայտնել ուրիշ կերպով մը փոխանակ իր խօսքով յայտնելու: Սակայն չէր կրնար յայտնել աւելի անոյշ, աւելի գորովալիւր, աւելի հրապուրիչ, և աւելի օգտակար կերպով:

պով: Մեր մանկութեան ատեն սորված գիրերով, մեր ամէն օր և ամէն ժամ գործածած լեզուով, տրուած է մեզի՝ կենաց սքանչելի խօսքը, որուն խրախուսանաց, քաջալերութեան և առաջնորդութեան կը կարօտինք մենք մեր բոլոր գործերուն և շարժումներուն մէջ: Գիրքին է մտածել թէ Աստուծոյ իր խօսքերը մարդոց գրել տալուն նպատակը զմարդիկ պատուել էր: Ասկէ մեծ ինչ պատիւ կրնայ ըլլալ: Սոյնպէս է նաև Սուրբ Գիրքը սորվեցնելու և քաբողելու, օտար լեզուներու թարգմանելու, չունեցողներուն բաշխելու, և այս միջոցներով Աստուծոյ սքանչելի խօսքը տարածելու և ծաւալելու պաշտօնով աշխատողներուն օգնելու արտօնութիւնը:

Հիմա վիճաբանութիւն կարելի չէ սա իրողութեան վրայ թէ մարդկային ձեռքեր գրեցին այն գիրքերը որոց ամբողջութիւնը կը կոչենք Աստուածաշունչ: Սակայն աստուածաբաններ կ'ըսեն թէ անոր աստուածային հեղինակութիւն կամ երկ ըլլալուն աւելի մեծ ապացոյց կայ: Աւելի գիրքին է հաւատալ թէ հրեշտակներ էին զայն գրողները քան հաւատալ թէ Աստուած անոր հեղինակը չէր: Սուրբ մարդիկ խօսեցան, բայց «Սուրբ Հոգիէն շարժուած» խօսեցան:» Աստուածաշունչին աստուածային հեղինակութեան ներքին վկայութիւնը ամենէն հզօր վկայութիւնն է, թէպէտ արտաքին վկայութիւնը զօրաւոր է և ամէն օր ալ կը զօրանայ նորանոր կերպերով: Կարծեցեալ անհամաձայնութիւններն անգամ, որոնց վրայ խնդացին անհաւատներն և որոնց միջոցաւ սուտ և բարձրամիտ քննադատներ ջանացին հերքել Սուրբ Գրոց աստուածային ներշնչութեան վարդապետութիւնը, տեսնուեցաւ թէ Աստուծոյ ճշգրիտ խօսքերն են: Գիտական ինքնայայտ ճշմարտութիւններու և պատմական իրողութիւններու հակառակ երեցած համարներ կամ խօսքեր հաստատութիւն գտան ժայռերու վկայութեամբ և յիշատակարաններու, հին գլաններու և շիրիմներու պատմութեան կամ արձանագրութիւններու միջոցաւ: Աստուածաշունչին աննախապաշարեալ կամ անկողմնակալ ուսանողը ամէն կողմէ կը պաշարուի անոր ներքին վկայութեամբ, այնպէս որ չկրնար չհամոզուիլ թէ բուն իսկ Աստուծոյ խօսքն է այն: Երբ սկեպտիկական մը խաճակ Նեոտոնի ըստ թէ տասներեք անգամ ծայրէ ի ծայր կարգացած է Նոր կտակարանը՝ առանց սակայն Քրիստոսի Աստուածութեան վկայութիւն մը գտնելու անոր մէջ, քրիստոնեայ իմաստասէրը սա պատասխանը տուաւ անոր. «Կրնայ մէկը տասներեք անգամ վարձ ընել ճրագ մը վառելու, բայց պիտի չաջողի վառել եթէ մարդը գործիք մը կը մնայ ճրագին վրայ:» Նախապաշարեալ մարդը աստուածային

լոյս չգտնելու Աստուծոյ խօսքին մէջ: Աննախապաշարեալ և յարատեւ ընթերցողը անլրէպ կը հաւատայ Աստուածաշունչի մը որ իր աստուածային ծագումը ցուցնող վկայութիւններով լեցուն է:

Օրհնեալ ըլլայ Աստուած, օրհնեալ Հոգին Սուրբ, որմէ շարժուեցան հին սուրբ մարդիկը գրել սիրոյ, լուսոյ և կենաց, գործիք և ճշմարտութեան, յուսոյ և քաջալերութեան, հրահանգութեան և ներշնչութեան, խրատի և մխիթարութեան, իմաստութեան և ազատութեան այս խօսքերը, որք փրկուելու իմաստուն կ'ընեն բոլոր այն անձերը որ կ'ընդունին զանոնք և կը հաւատան անոնց: Բարի մարդիկ միայն կրնային Հոգւոյն գրագիրներն ըլլալ: Մաքրուած ճամբաներէ՝ միայն հոսելու թոյլ պիտի տար Աստուած կենդանի ջուրին: Սոյնպէս և անոնք որ կ'ուզեն ընդունիլ Աստուծոյ լիակատար յայտնութիւնը և զօրութիւնը առջև աշակերտեալ տեսնել և զգալ Հոգւոյն Սրբոյ ներկայութիւնը Աստուծոյ խօսքին մէջ, պարտին սրբաւիլ Աստուծոյ առջև: Այսպիսիներու միջոցաւ պիտի յայտնուի գիրքերուն Գիրքին զօրութիւնը, մինչ ամէն ոք երախտագէտ սրտով կ'աղաղակէ. «Մենք չենք ձգբեր Սուրբ Գիրքը, Աստուածաշունչ մատենան. քանզի մանկանց է առաջնորդ, ծերոց ալ գաւազան: Ճրագ է նա. լոյս փառաւոր կուտայ մեր մութ ճամբուն. կը ցուցնէ փառք երկնաւոր, բնակարան սիրուն:»

ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԸ

ԻՍՏԱՅԱԿ ԵՒ ԻՐ ՈՐԻՔ

[Խմբագրական]

Յ.

Էտէրսհայմ, խօսելով Յակոբայ կենաց այս շրջանին վրայ որուն վրայ մենք պիտի խօսինք, կ'ըսէ, «Հիմա կը մօտենանք այն կէտին որ կրնայ կոչուիլ Յակոբայ հոգեւոր պատմութեան կարեւորագոյն կէտը: Թէպէտ Աբրահամու նախնիք պատմութիւնը բոլորովին տարբեր էր Յակոբայ պատմութեան, սակայն առմամբ մը ինչ որ Մօրիա լեռը եղաւ Աբրահամու՝ նոյնը եղաւ Յակոբին անցքը անոր թոռան, այսինքն փորձութեան եւ հաստատամտութեան վայր մը:» Յակոբ իր ետեւը թողած էր թշնամի մը և խուսափած էր վտանգէ մը որ անկէ կը սպասուէր. սակայն ունէր աւելի սոսկալի թշնամի մը որուն դեռ պիտի ճակատէր: Լաբանու հետ հաշուեկցելու ատեն Յակոբ կրցաւ իր երկարամեայ եւ դժնդակ ծառայութիւնը եւ Լաբանու անձնասիրութիւնը յիշեցնելով ցուցնել թէ իր կողմն էր իրաւունքը: Սակայն Լաբան էր զեւսաւ և անիրաւութիւնը բռն էր անոր այնպիսի կերպով մը զոր չէր կրնար չըմբռնել: Չունէր տեղեկութիւն մը որով վստահանար թէ Եսաւ դարձած էր իր վրէժխնդրական նպատակէն զոր քսան տարի առաջ ունէր. իր վստահութեան միակ աղբիւրն Աստուած էր և ոչ իր անձը: Ահա կը դառնար աստուածային հրամանաւ եւ Աստուծոյ սա խոստումը. «Ես քեզի հետ պիտի ըլլամ»: Որպէս զի աւելի քաջալերուէր, «Աստուծոյ հրեշտակ-

ները անոր պատահեցան» (ԼԲ. 1): Իր հայրենի տունէն փախչելու ատեն ալ երեւցած էին անոր ի թիւէլ և ելած եւ իջած էին սպասաւորելու համար: Հիմա մինչ զէպի տուն կը վերադառնար՝ «անոր պատահեցան» իբրեւ բանակ մը որպէս զի պաշտպանէին զնա, եւ չըսուիլ թէ երազի մէջ երեւցան: Կ'երեւի թէ անոր պատահեցան իր արթնութեան միջոցին եւ անոր քով բանակ գրին այնպէս որ «ան տեղին անունը Մանայիմ դրաւ», այսինքն՝ երկու բանակներ, մին իրը, միւսն հրեշտակներուն: Յետոյ Մանայիմ եղաւ Գաղի ցեղին գլխաւոր քաղաքներէն մին: Տես Յես. Ժ. 9. 26, 30, Բ. Թագ. Բ. 8, Ժ. 24, 27: Չշղիւ ծանօթ չէ այս քաղաքին տեղը, թէպէտ ոմանք զայն նոյն կը համարին արդի Մանէի հետ որ քիչ մը հեռի է Յարոկէ դէպ հիւսիս:

Յակոբ Մանայիմէ պատգամաւորներ զրկեց Եսաւի եւ տուաւ անոնց պատուէր մը որոյ ամբողջութիւնը, կ'ըսէ Տօտս, «այնպէս էր որ Եսաւի կը հասկցնէր թէ կ'արժէր հաշտ ըլլալ Յակոբայ պէս հարուստ մարդու մը հետ, եւ մի եւ նոյն ժամանակ կը շողորթէր զնա եւ կը հանդարտեցնէր անոր բարկութիւնը:» Սակայն պատասխանը քաջալերական չեղաւ, վասն զի ծանոյց Յակոբայ թէ Եսաւ «չորս հարիւր մարդով» ճամբայ ելած էր զնա զիմաւորելու: Եսաւ, Քեռացիներու եւ Խամայիլի ընտանեաց հետ կապակցութիւն հաստատելով ամուսնութեամբ, եղած էր շատ զօրաւոր ցեղապետ մը: Յակոբայ պատգամաւորներն անոր հասան Սէիր լեռը, Գլ. ԼԶ. 6 համարէն կը հետեւի թէ դեռ բաժնուած չէր նա իր հօրմէն, եւ թէ այս էր նախնական արշաւանք մը զէպի Սէիր, կամ թէ նոր նուաճած էր այդ երկիրը ուր յետոյ հաստատուեցաւ նա: Յակոբ երկու խումբի բաժնեց իր ընտանիքը եւ անոնց ստացուածքները, յուսալով մին այս միջոցաւ ազատել իր Յսաւ թշնամական զիտաւորութեամբ կու գար: Ապա մատոյց աղօթք մը որ, կ'ըսէ Լուտեր, լաւ աղօթքի մը ամէն հանգամանքն ունէր: Խոստովանեցաւ իր անարժանութիւնը, խոստովանեցաւ բարութիւնն Աստուծոյ որ հարստացուց զինք, եւ Անոր պաշտպանութիւնը խնդրեց՝ մէջ բերելով Անոր խոստումները: Գլ. ԼԲ. 11 համարին սա ասացուածը, «մայրը աղաքներովը» նկարագրապէս կը նշանակէ «մայրը աղաքներուն վրայ», այսինքն՝ աղաքները պաշտպանելու համար անոնց վրայ ծած մայրը չշարժէ գութ, այլ սպաննուի անոնց հետ: Ապահովութիւն խնդրելու համար աղօթիկէ ետքը Յակոբ 380 ալ եւ այլ ընտանի անասունէ բաղկացեալ հինգ երամակ կը զրկէ իրեւ ընծայ որպէս զի այս կերպով կազմացնէ Եսաւի սիրտը: Այս գործը շատ յարմարութիւն ունէր անոր վրայ խորին տպաւորութիւն ընելու: Էտէրսհայմ կ'ըսէ, «Գրեթէ կատարեալ վստահութեամբ զիտեմք այն տեղն ուր տեղի ունեցաւ Յակոբայ բովանդակ կենաց ամենէն կարեւոր դէպքը:» Այդ տեղն էր անցքն Յարոկի, ամենէն կարեւոր գետին, որ Յորդանան կը թափի արեւելքէն՝ Գալիլեայի ծովուն եւ Մեռեալ ծովուն միջեւ: Գետն հիմա կը կոչուի Վատի Զէրբա, եւ ունի մէկ անցք միայն որ իր բերին մօտ կը գտնուի: Յորեկուան մեծագոյն մասը նուիրուած ըլլալու է ընծաները դետէն անցընելու եւ Եսաւի զրկելու գործին, եւ զիշերը Յակոբ դետէն անցուց իր ընտանիքը եւ իր բոլոր արջառները: Թերեւս իր սովորութիւնն էր

գիշեր ատեն ճամբորդել արեւուն տաքութենէն խոյս տալու համար, կամ թերեւս ուղեց ցուցնել թէ կը վստահէր Եսաւի:

Հաւանականապէս անծանօթ մարդը գօտէմարտեցաւ Յակոբայ հետ ճիշդ այն ատեն երբ սա կը պատրաստուէր իր ընտանիքին հետեւէն երթալ: Յակոբ չյօժարեցաւ յաղութիլ եւ շարունակեց գօտէմարտը, չենք գիտեր ո՞րչափ ժամանակ, բայց մինչեւ արշալոյսին երեւնալը: Յայնժամ հակառակորդին մէկ հպումէն ուժասպառ եղաւ, քանզի բոլորովին խեղ եւ ապիկար կ'ըլլայ գօտէմարտիկը եթէ իր դատի ոսկրը խախտի տեղէն: Կի՞քէ կ'ըսէ, «Անհրաժեշտ է թանձրացնել տեսարանը, վասն զի հողին է ճշմարիտ ուրտոն այն պայքարին որ կու տայ հողեւոր օրհնութիւն: Ոչ իսկ դատի վրայ կաղալը կ'ենթադրէ որ եւ է ֆիզիքական ցաւ:» Չենք կրնար սակայն ընդունիլ այս պատմութիւնն իբրեւ ալրաբանական պատմութիւն: Եթէ Աստուած նկարագրապէս պտղեցաւ Ադամայ հետ դրախտին մէջ եւ նկարագրապէս ընդունեց Աբրահամու աւազընշականութիւնը, կրնար նկարագրապէս գօտէմարտիկ Յակոբայ հետ եթէ այդ էր պէտք եղած հողեւոր դասը տալու յարմարագոյն միջոցը: Տոտս կ'ըսէ նահապետին հետ գօտէմարտողին համար, «Չէր այն, ինչպէս թերեւս կարծեց Յակոբ առաջին անգամ, Եսաւի կողմէ դրկուած անձ մը, այլ՝ երկրին իրական Պաշտպանը որուն յաղթել պարտ էր Յակոբ դեռ ի Բանան չմտած: Նա իր կարգադրութիւններն այնպէս ըրած էր որպէս թէ միայն զԵսաւ պէտք էր հաշտեցնել: Եւ ահա գտաւ թէ Եսաւէ աւելի անարկու անձ մը կար գործին խառնուող: Անիրաւութիւն կրողներուն միշտ իբրեւ պաշտպան կ'երեւի Աստուած:» Նաեւ, ֆիզիքական պայքարին հետ կար ներքին պայքար մը որուն մէջ Աստուած յաղթեց Յակոբայ բնութեան չար կողմին որ կ'ընդդիմանար. եւ նահապետն ելաւ այն պայքարէն իբրեւ նոր մարդ մը հողեւոր բարձրագոյն կեանք մը մտած: Մինչեւ այդ րոպէն չափազանց վստահացած էր իր անձնական ուժին եւ հնարամտութեան եւ հետեւած էր այնպիսի ընթացքներու որով հակառակած էր թէ՛ մարդոց, թէ՛ Աստուծոյ: Սակայն երբ խեղանդամ եղաւ մէկ հպումով, ճանչցաւ իր հակառակորդը, եւ այս եղաւ յիշեալ դէպքին եւ Յակոբայ կեանքին յիշատակելի կէտը: Այլ չապաւինեցաւ նա իր ուժին, այլ՝ աղօթքի: Պաղատելով կը փարի յաղթական հակառակորդին եւ կ'ըսէ, «Չեմ թողուր քեզ մինչեւ որ իս չօրհնես:» Եւ ընդունեց օրհնութիւնը, միանգամայն նոր անուն մը, Իսրայէլ, այսինքն Աստուծոյ հետ մարտնչող: Իր հին անունը բոլորովին չձգուեցաւ, ինչպէս ձգուեցաւ Աբրահամու առաջին անունը, այլ երբեմն հինը գործածուեցաւ եւ երբեմն նորը, թերեւս ցուցնելու համար թէ հին բնութիւնը եւ նորը մէկտեղ կը գտնուէին: Յակոբ իր նոր անունէն զատ ուրիշ յիշատակ մը եւս ստացաւ այդ պայքարէն, վասն զի երբ արեւը ծագեցաւ եւ ինք Յաբոկի անցքէն անցաւ իր ընտանիքին հետ միանալու համար, սկսաւ կաղալ: Յայտնի է թէ միշտ կաղալ ցետ այնորիկ, Թմրած ջիւղը կը կարծուի այն որ ազդրոսկրէն կը սկսի եւ դատին ետեւի կողմէն կ'իջնէ եւ այնչափ լայն եւ հաստ է որ զիւրաւ կրնայ կարծուիլ ձգանք կամ մկանունը: Մարմնոյն ամենէն մեծ ջիւղն է: Մինչեւ ցայսօր Հրեա-

ները չեն ուտեր զայն, այնպէս որ զիստն իրրեւ կերակուր պատրաստելու համար վարժ ձեռք մը պէտք է:

Հաղիւ անցաւ Յակոբ Յարոկայ հարաւային եղբորը, եւ ահա երեւցան Եսաւի ձիաւորները որ կը մօտենային: Այլ եւս չըսուի թէ վախցաւ Յակոբ, կը բաժնէ նա իր ընտանիքն այնպէս որ անոր զանազան մասերն յաջորդաբար ներկայանային Եսաւի: սակայն ինքն անոնց ամենուն առջեւ կ'անցնի: «Եւ, ինչպէս Տէրօջը հրեշտակին հետ իր կողմէն մէջ յաջողած էր աղօթքով եւ աղաչանքով, հիմա ալ Եսաւի դէմ կը յաջողի խոնարհութեան եւ համեստութեան միջոցաւ:» Եսաւ ինչ նպատակաւ ալ սկսած ըլլայ այս ճամբորդութիւնը, եղբայրական զգացումն յաղթանակ տարաւ անոր վրայ, եւ երկար ժամանակէ ի վեր սրտով իրարմէ օտարացած երկու եղբայրներն իրարու հետ հաշտուեցան եւ իրարու բարեկամ մնացին մինչեւ որ մեռան: Եսաւ, եթէ մերժէր կամ չընդունէր իրեն այնչափ սիրով տրուած ընծաները, շատ անշնորհ բան մը ըրած պիտի ըլլար: Յակոբ իմաստութեամբ կը մերժէ Եսաւի ընկերակցութիւնը, նաեւ անոր պահապան գունդը, վասն զի այն պատերազմիկները շատ շուտով պիտի ձանձրանային հովուական կեանքէն: Իսրայէլ, Աստուծոյ հետ մարտնչողը, որ Աստուծոյ պաշտպանութեան ներքեւ էր, ամենեւին կարօտ չէր զինեալ զաշնակիցներու: Տոտս կ'ըսէ, «Յակոբ այնչափ 'կամաց կամաց' գնաց որ երբեք չկատարեց իր սա խօսքը. 'մինչեւ որ իմ տիրոջս Սէիր հասնիմ':» Սակայն պատմուած չեն Յակոբի կենաց բոլոր դէպքերը: Կարելի է որ մէկ կամ աւելի այցելութիւն տուաւ նա, բայց չյիշատակուեցաւ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՒՄՏԵՐՈՒ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՉՅԵՒ ՈՒՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Մօտերս վիճաբանութեան նիւթ եղած է սա խնդիրը թէ արդեօք հասած ենք ֆիզիքական եւ մեքենայիտական ուսմանց սահմանները, եւ թէ արդեօք ինչ որ կը թողուի ապագայ սերունդներու, լոկ լեցընելու պաշտօնն է արդէն եղածներուն թերի կողմերը եւ տալու մանրամասնութիւնները: Հարցը կը թուի անդէպ, եթէ ոչ քիչ մը յաւակնտա՝ երբ յիշուի թէ վերջին երկու սերունդներու յառաջդիմութիւնը կը կայանայ բոլոր այն բաներուն մէջ զորս կը կուչենք գիտական յառաջդիմութիւն, եւ ստուգել կը բովանդակեն բոլոր անոնք որ կը վերաբերին այժմու երկու մեծ աղաղակներուն, շոգոյ եւ ելեկտրականութեան, գործնականի վերածման եւ սակայն ո՞րչափ անվարժութեամբ եւ չափութեամբ կը գործածուին զօրութեան այս երկու աղբիւրները յառաջ բերելու մեթոտները: Օրինակի համար. մէկ տակառաչափ հանքածուխի մէջ մթերուած զօրութեան հարիւր մասին մէջէն ո՞րչափ անագին բաժին մը պարապ տեղը կը վատնուի երբ կ'անցնի հնոցէն, եւ ելեկտրական լոյս յառաջ բերելու համար արտադրուած ելեկտրական ոյժին հարիւր մասին ո՞րչափ չնչին բաժին մը յօգուտ կը գործածուի:

Ինչո՞ւ շարժում արտադրելու համար շոգոյ կիրառութեան այժմու եղանակները վերջնական համարութեամբ կային հանճարին համար: Միթէ չկա՞ն աւելի աղէկ պատճառներ՝ նկատելու զանոնք իբրեւ լոկ նախնական ջանքեր բնական զօրութեանց մթե-

րանոցները գործածելու մարդկային սեռին օգտին համար: Կ'ընդունուի թէ շոգոյ կաթնայի հնոցը անկատար եւ շոյլ եղանակ մըն է մեքենաներ շարժելու համար, բայց ասկէ չհետեւի թէ յառաջդիմութիւնը պէտք է վնասուի լոկ հնոցին դարգացման մէջ: Ինչո՞ւ անկարելի ըլլայ արտաքսել կաթնայի, հնոցը եւ շոգին, եւ, ինչպէս կ'ըսէ գիտական նոր մեկնիչ մը, «սլարդ եւ գործնական եղանակաւ մը հանքածուխը վերածել վիճակի մը յորում մթնոլորտին մէջ գտնուած թըթուածնին անսպառ ընդունարանին հետ կապակցուելով տայ մեզի ելեկտրական մարտկոց մը յառաջ բերելու հարկաւոր տարրերը:» Կամ ինչո՞ւ առանց ձեռք զարնելու երկրին ընդերաց մէջ մթերեալ արեգակնային զօրութեան ընդունարանին, այսինքն հանքածուխին, յօգուտ չգործածուի արեւու լոյսին ամէնօրեայ հոսանքը՝ ուղղակի ուրիշ ձեւ ոյժի վերածելով զայն:

Չենք կրնար ըսել թէ անոնք դուրս կ'իյնան մարդուս կարողութեան սահմաններէն: Անոնք ճամբուն վրայ են ֆիզիքական հետազոտութեան յառաջդիմութեան որ արագ արագ կը նուազեցնէ Բնութեան օրէնքը կոչուածին թիւը՝ ի յայտ բերելով թէ Բնութեան գործողութիւնները մի եւ նոյն են: Մենք իսկապէս լոկ սկսած ենք բացատրել Բնութիւնը ընդարձակագոյն եղանակաւ մը, եւ գործածուած մեքենաները հարկաւորապէս հայեցողական բնագիտութեան յառաջդիմութեանն են կը մնան: Բայց երբեք անհաւանական է՝ թէ այն դարը, որ տեսած է շոգոյն՝ մարդոց ծառայութեան հպատակիլը եւ յառաջ բերած նիւթական յառաջդիմութեան բոլոր զարմանալի երեւոյթները, կրնայ տեսնել նաեւ շոգեշարժ մեքենային իբրեւ անպէտ մերժուիլ: Բանն սկսաւ ելեկտրական շարժիչին գրուելովը շոգեշարժ մեքենային եւ շարժուելու մեքենային մէջտեղ: Ահագին քայլ մը պիտի առնէ դուրս երբ ապացուցուի թէ Նիւտոնայի Ջրվէժներուն մէջ վատնուած ոյժը կրնայ փոխարկիլ ելեկտրականութեան: Եւ վերստին փոխարկիլ լոյսի, ջերմութեան կամ շարժման: Այս վերջին խնդիրը լուծուելու ընթացքին մէջ կը գտնուի այժմ: Սրդի յառաջդիմութեանց արագութիւնը կրնայ առնուիլ իբրեւ չափ ժամանակին որ պէտք է ջնջելու համար անոր լուծման մասին անստուգութեան բոլոր տարրերը: Իւրաքանչիւր ելեկտրագէտ Թէսլայի թաւալական գաշտային մագնիսականութեան գիւտին մէջ տեսաւ թէ կարելի է յեղափոխութիւն մը տեղի ունենալ ելեկտրական մեքենայիտութեան մէջ. բայց մեքենական յառաջդիմութեան տարիներու պէտքը կար կատարելագործելու համար թաւալական գաշտային շարժիչը, որ պարզութեան եւ ամփոփութեան մասին իր նախորդներուն վրայ ունի անագին առաւելութիւն: Առանց ասոր պիտի չկենար այժմու այն վառարար ակնկալութիւնը թէ ընդարձակ տարածութեան վրայ պիտի փոխանցուի 50,000 ձիու ոյժ որ պիտի ընդունուի տեսակ մը անիւներէ (turbine wheels) որ արդէն գրուած են կամ ընդ հուպ պիտի գրուին Նիւտոնայի Ջրվէժներուն վերելը:

Յայտնի է թէ շոգին իբրեւ զօրութեան նախնական աղբիւր մէկ կողմ զննելու առաջին քայլն է գործածել ջուրի անիւը զոր շոգին վտարած էր: Այսպէս շոգին դարձ թերեւս պիտի համարուի լոկ միջանկեալ

բան մը, եթէ ոչ արդեւ մը, զիտական եւ մեքենական բարեկերպութեան ընթացքին մէջ, վասն զի եթէ կարկաշատահանքի մը ոյժը կարելի է տնտեսագիտական կերպով մեծ հեռաւորութիւններու վրայ փոխանցելով յաջողապէս փոխարկել աւելի նուրբ ոյժի, ինչո՞ւ համար նոյն բանն անկարելի ըլլայ մակընթացութեան եւ տեղատուութեան բարձրացումէն եւ ցածրացումէն յառաջ եկող ոյժին համար: Այս է շատ մը ետ թուողով արեւուն լոյսն այս մասին յոգեւտ գործածելու խնդիրը, եւ հաւանականապէս մէկ սերունդ յետոյ հնար է գործադրութիւնը: Բայց այսպիսի բաներու նախ զիտութեան եւ երկրորդ առեւտրոյ ի նպաստ կատարուած փորձերուն մէջ կը նշմարուի աւելի փառաւոր գիտերու խոտորմը:

ԱՊՍԱԳԱՅ ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐԸ

«Ինչ պիտի ուտէ ապագայ մարդը» Այս հարցման պատասխանել ձեռնարկած է ոչ թէ երազատես պրագմէտ մը, այլ ամենէն մեծ գիտնականներէն մին, փարիզաբնակ Փրոֆ. Պէռլըյո. եւ ապահովաբար կրնայ ըսուիլ թէ եթէ սա չըլլար պատկանելի գիտնական մը եւ եթէ անուրանալի չըլլային իրողութիւնները որոց վրայ կը հիմնէ իր գաղափարը՝ անկարելի պիտի ըլլար հաւատալ իրեն: Ապագային մարմնապաշտը պիտի ուտէ արհեստական միս, արհեստական ալիւր եւ արհեստական բանջարեղէն. պիտի խմէ արհեստական գինի եւ ուրիշ ըմպելիներ, եւ ճաշէն ետքը պիտի ծխէ արհեստական ծխախոտ որուն քով մեր այսօրուան բնական ծխախոտը ողորմելի բան մը պիտի ըլլայ: (*)

Յորենի եւ ուրիշ արմատաց դաշտերը պիտի անհետին երկրիս երեսէն, որովհետեւ ամէն տեսակ ալիւրի համար ոչ եւս պիտի աճեցուն արմուրք, այլ այդ ալիւրները պիտի շինուին: Կովի ու խոզի երամակներ եւ ոչխարի հօտեր ոչ եւս պիտի պահուին, վասն զի կովի, խոզի եւ ոչխարի միս պիտի շինուին ուղղակի անոնց տարրերէն: Անտարակոյս պտուղներ եւ ծաղիկներ պիտի աճեցուն իրրեւ աժան զարդեղէններ, սակայն ոչ իրրեւ կերակրոյ եւ զարդի համար անհրաժեշտ բաներ: Ապագային կառախումբը պիտի չունենան ո՛չ արմատաց ո՛չ արջառի ո՛չ ալ ածուխի յատկացեալ կառքեր, որովհետեւ ուտելիաց հիմնական տարրերը ամէն տեղ պիտի գտնուին եւ հարկ պիտի չըլլայ զանոնք փոխադրել: Հանքածուրը ոչ եւս պիտի հանուի գետնէն, բաց ի թերեւս զայն հացի կամ միսի վերածելու համար: Ուտելիք շինող մեծ գործարաններուն մեքենաները պիտի գործեն ոչ թէ փայտ կամ ածուխ վառուելով, այլ վարը երկրաբնութիւն մէջ գտնուող տաքութեամբ: Այս մօտալուտ փոփոխութիւնները լաւ մը հասկնալու համար յիշուելու է թէ կաթ, հաւկիթ, ալիւր, միս, եւ արդարեւ ամէն ուտելիք, գրեթէ բոլորովին կը ըզրկանան (որիչ տարրերու համեմատութիւնը չափ քիչ է) ածխածինէ, ջրածինէ, թթուածինէ եւ բորակածինէ: Թթուածին եւ ջրածին երբ իրարու հետ խառնուին ջուր յառաջ կը բերեն: Թթուածինի եւ բորակածինի խառնուրդն է մեր շնչած օդը:

(*) Եթէ մեր ընթերցողներէն ոմանք ըսեն թէ ցորձափ մարդը ջուր կայ, պէտք չկայ գինիի կամ ուրիշ երական կամ արհեստական ըմպելիքի, եւ թէ թերեւ ծխախոտէ լաւագոյն՝ բան մը կրնայ շինուիլ, վասն զի գրեթէ ոչ է բան ի լաւագոյն զարգացում պիտի ըլլայ իրենց հակառակ պիտի չեօսենք:

Ածխածինը կը կազմէ փայտէ շինուած ածուրը, որ հանքածուխին զլիաւոր տարրն է եւ օդին մէջ ածխածին թթու կազմի ձեւով բուսական աշխարհին սնունդը. այս չորս տարրերը, որ ամէն տեղ կը գտնուին, սահմանուած են, բաղադրական քիմիաբանութեան արագ եւ յարատեւ յառաջգիժութեան բերմամբ, հայթայթել հիմա բնութեան յառաջ բերած բոլոր ուտելիքները:

Բաղադրական քիմիաբանութիւնը այն գիտութիւնն է որ տրուած բաղադրութեան մը տարրերը կ'առնէ, եւ զանոնք միացնելով կը շինէ այդ բաղադրութիւնը, Հակառակ է վերլուծական քիմիաբանութեան, որ կ'առնէ արուած բաղադրութիւն մը եւ կը բաժնէ անոր տարրերուն, վերլուծական քիմիաբանութիւնը կը բաժնէ ջուրը թթուածինի եւ ջրածինի, իսկ բաղադրական քիմիաբանութիւնը կ'առնէ թթուածինը եւ ջրածինը, իրարու հետ կը խառնէ, վառած լուցիկի մը կը դպցնէ խառնուրդին եւ կը ձեւացնէ ջուր: Ծառ տարիներէ հետէ բաղադրական քիմիաբանութիւնը մեծապէս փափաքած է ուտելիք շինել: Արդէն իսկ սա այնչափ յառաջ գացած է որ քանի մը մեծ երկրագործական ճարտարագործութիւններ վերջ գտած են անոր զարգացման բերմամբ: Բաղադրութիւններ որ երբեմն կը ստացուէին դաշտերուն մէջ աճող տունկերէ՝ հիմա ամբողջովին կը շինուին քիմիական գործատեղիներուն մէջ եւ ուղղակի իրենց տարրերէն: Արգարեւ, ներկային ակնյայտ վկայութիւնը բոլորովին տրամաբանօրէն սա եղբակացութիւնը յառաջ կը բերէ թէ մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագային մէջ բաղադրական քիմիաբանութիւնը վերջ պիտի տայ բոլոր երկրագործական ճարտարագործութիւններուն, եւ նոր նպատակներու պիտի գործածէ այսօրուան արմատաց դաշտերը եւ արջառներ արածելու յատկացուած գետինները:

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Կ'ըսուի թէ. Նափուէնի Մեծ Բանակէն չորս անձինք միայն ողջ մնացած են: Ասոնց ամենէն ծերն է Ժան Ժազ Սապաթիէ ծնեալ ապրիլ 15, 1792: Միւսներն ալ աւելի քան հարիւր տարեկան են:

Եթէ կրնանք հաւատք ընծայել սա լուրին, Էտիսըն կը պնդէ թէ քունն է ունակութիւն մը որուն պատճառն է գիշերուան եւ ցերեկուան յաջորդութիւնը, եւ թէ մարդ հաստատամտութեամբ կրնայ յաղթել անոր: Եթէ ստոյգ է լուսածը, Էտիսընի բժիշկը պարտի զնա խրատել առանց շատ ժամանակ անցընելու: Ոչ ոք ընդ երկար կարող եղած է կրճատել իր քունը առանց հիւանդանոց երթալու կամ գերեզման իջնելու: Քունն է խոնջեալ ջրային գրութեան հանգիստը եւ ժամանակ կորսուած ոյժին տեղը լցունելու: Եթէ մարդիկ կարող չըլլան քնանալու, կը խելագարին:

Ծանօթ ամենէն մեծ ընտանեկան ազգահամարն է Կոնիուկիոսինը որ կը կազմէ 23 հազար անի ազնուապետութիւնը: Կոնիուկիոս Բրիտանիէ 550 տարի առաջ ապրեցաւ:

Եղական ծառ մը որ երաժշտական ծառ կը կոչուի, ունի մասնաւոր ձեւով տերեւ եւ ձեղքուած կամ բաց եղբերով պտուղ կանաչ լուբիայի նման: Հովը ասոնց մէջէն անցնելով ձայն մը կը հանէ որմէ ծառը կ'ընդունի իր մասնաւոր անունը: Պարպատոս

կղզւոյն մէջ կայ այս ծառերով լեցուն հովիտ մը, եւ երբ առեւտրական կոչուած հովերը կը փչեն կղզւոյն վրայէն, շարուհական, մոնչելու նման եւ բասթ ձայնով սուլում մը կը լսուի անկէ, որ գիշերուան հանգարտ ժամերուն մէջ գիւթական եւ անհաճոյ աղբեցութիւն մը կ'ընէ: Սուտանի մէջ տեսակ մը ակասիա կայ զոր ընկնելը նմանապէս կը կոչեն «սուլող ծառ»: Ծիւղերը յաճախ միջատից հարսնեակներուն միջոցաւ կը ծամածռին եւ մէկէն մինչեւ երկու մասնաշափ տրամագիծ ունեցող գունտի մը կերպարան կ'առնեն: Միջատին այս գունտին մէկ կողմէն ծակելով անցնելէն ետքը, բացուած ծակին վրայ հովին ներգործելով սրնդի նման ձայն կ'ելլէ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԲԱՐԻ ԽԵՂՃ

Երջանկութիւնն ինչ է. ունենալ բարի խիղճ առ Աստուած եւ առ մարդ, չունենալ զոր որուն հանդիպելէ երկնչիմք, կարող ըլլալ մտածել նոյն իսկ Աստուծոյ վրայ առանց խիթալու:

Բազմիցս կրնանք բան ուսանիլ տղաքներէ: Դիտէ չար գործող տղան. ինչպէս կը դողայ մօրմէն: Ուրիշ ատեններ ամէն նեղութեան մէջ անոր կը վազէր անմիջապէս, եւ ծածկելով պզտիկ գլուխն անոր գողին մէջ կը պատմէր իւր ցաւերը, սփփանք եւ օգնութիւն գտնելու վստահութեամբ: Բայց հիմա կը պահուի, եւ եթէ գայ իսկ, կու գայ շիկնած երեսօք եւ խոնարհած աչօք, որք բացէ ի բաց կը յայտնեն թէ յանցանք կայ: Մայրը թերեւս միայն տղուն նայուածքէն հասկնայ թէ նա յանցանք գործած է, սակայն տղան ինքնին գիտէ զայն, եւ ուստի չկրնար ըստ սովորութեան գալ մօրն առջեւ, չունի բարի խիղճ:

Առ Աստուած չար խիղճ մը ինքզինքն կը յայտնէ նոյն այս կերպով, եթէ արդէն չըլլայ մեղօք անչափ տկարացած որ կարենայ կատարել իւր գործը: Իւր սրտին խորէն մեղաւորն գիտէ թէ ինք յանցաւոր է: Հետեւանք այն է որ նա այլ եւս կ'առնէ խորհիլ Աստուծոյ վրայ: Առանձին ըլլալէ չախորժիր եւ չսիրեր անքուն գիշերը պառկիլ անկողնոյ վրայ մութ ատեն, չունենալով զօք իր մօտը. եւ չուզեր որ լսուի ձայն. զայս կ'առնէ ամենէն աւելի: Քանզի այսպիսի ժամանակ իւր խորհուրդը կրնան բերել զինքն Աստուծոյ ներկայութեան եւ երես երեսի ընել զինքն իւր Հաստիչին հետ: Չկայ յայնժամ ձայն որ վտարէ խորհուրդը, ոչ իսկ զբաղում որ գրաւէ ուշադրութիւնը: Նեղիչ խորհուրդներ կու գան, վասն որոյ կ'երկնչի:

Այսպէս պիտի չըլլար նա եթէ ունենար բարի խիղճ: Այսպիսեւոյն համար անքուն գիշերն յաճախ երջանիկ ժամանակ մ'է, եւ նոյն իսկ այն պատճառաւ որով առաջինն այնքան կ'առնէր չարն: Որովհետեւ անոնք — առանձին, մութ ժամերն — անխռով հաղորդակցութիւն մը կը հաստատեն Աստուծոյ հետ: Բայց այս մարդն չունի բարի խիղճ եւ ուստի կը սոսկայ Աստուծմէ: Նման Ազգայի եւ Եւայի, երբ կերան արգելալ պտղէն, կը ջանայ զինքն ծածկել Անկէ: Բայց չկրնար, վասն զի չկայ բան մը կամ խորհուրդ մը զոր չզիտնայ Աստուած: «Տէրջը աչքերը ամէն տեղ չարերը ու բարիները կը դիտեն»: Ամէն տեղ ուր մեղք կը գործուի, ընկերութեան մէջ թէ ան-

կողմի մէջ, ամենատեսաւոր անոր վրայ է Զկրնար պահուել: Բայց եթէ երևակայէ թէ կրնայ, եթէ նոյն իսկ մոռնայ աչքն որ կը տեսնէ զինքն, սխալմանը մէջ այս: Կէ՛զ թշուառ մարդ, այս է միակ սխալմանը զոր ունի:

Արդեօք մի այսպիսի անձ կարդաց այս խօսքեր: Բուն իսկ այսպիսի անձի մը կ'ուզեմ խօսիլ այս գրութեան մէջ: Կը խնդրեմ որ ամբողջ կարգաւ դայս: Իմ նպատակս է օգնել ձեզի որ ազատուիք չար խղճի բեռէն եւ գտնէք բարի խղճի մը օրհնութիւնն: Կրնայ ըլլալ այս, շատերու եղած է: Աստուծոյ գործն է, ոչ մարդոյ: Բայց Աստուծոյ երեւման կ'ընէ մարդոյ խօսքի միջոցաւ: Ով Աստուծոյ, առաջ Սուրբ Հոգին թէ՛ գործի, թէ՛ ընթերցողին, եւ օրհնէ այս խօսքերն յանուն Քրիստոսի:

Վայրկեան մը դառնանք փոքրիկ տղուն: Սակայն ժամ մ'է անցած յորմէնտէ տեսանք իւր գալն առ մայր զժկամակ քայլերով եւ վայրահակ աչքերով: Հիմա ալ դիտէ զայն: Մայրն գործի հետ է եւ փոքրիկն կը խաղայ իւր քով, դէմքն ողջոյն կը ժպտի եւ կը փայլի դարձեալ: Մերթ ընդ մերթ կը լսես իւր զուարթ ծիծաղիլը: Եւ տես, իւր ցնծութեան մէջ յառաջ կ'երթայ այնչափ որ իւր մօր կը ցուցնէ շինած ծիծաղաշարժ մէկ բանը: Այժմ վախ չկայ: Ինչ բան ըրաւ այդ փոփոխութիւնն: Տղան ներքին «պաշտ»: Մայրը տեսաւ թէ յանցանք մը կայ, եւ երբ հարցուց, տղան խոստովանեցաւ իւր ըրածն եւ հեծութեամբ ու արտասուօք ներում խնդրեց: Ներումն ստացաւ եւ այժմ կը թուի սիրել իւր մայրն առաւել քան երբեք, եւ նորա հետ գտնուելով կը թուի զգալ թէ հիմա աւելի երջանիկ է քան երբեք:

Ընթերցող, քեզ եւս կայ ներողութիւն: Ի եւ ձրի ներողութիւն: Ինչպէս տղուն նոյնպէս եւ քեզ, այն բանն որ կ'աւրէ խաղաղութիւնը եւ կը վախճունէ զքեզ եւ քեզի փորձել կուտայ պահուել, մեղքն է: Ձերք լեր մեղքէն եւ կրնաւ ունենալ բարի խղճ եւ ըլլալ երջանիկ: Յիսուս Քրիստոս մեռաւ վասն մեղաւորաց, արդարն վասն անարդարոց, անմեղն վասն յանցաւորաց, որպէս զի մեղաւորք ներում ստանան: Հոս կը գտնուի դադանիքն խաղաղութեան եւ բարի խղճի: Քաւութիւն մ'է եղած եւ Աստուծոյ ընդունած է զայն: Եւ մեղաւորներուն ընկերքն է զղջալ եւ հաւատալ: Ըսել կ'ուզեմ անշուշտ հաւատալ եւ ոչ թէ լոկ դաւանիլ թէ Յիսուս Քրիստոս մեռաւ վասն մեղաւորաց: Վստահիլ իրենց հոգիներն այն մեծ քաւութեան, եւ իրենց սրտերով բռնել զՔրիստոս՝ փրկուելու համար: Մեղաւորն որ կ'ընէ զայս՝ ներում կը ստանայ: Թէեւ մէկ մեղքի համար իսկ ըրած է հատուցում, քանզի չկրնար, թէեւ իւր ունեցած պարտուց համար վճարած է մի դրամ, վասն զի չունի վճարելու բան, այսու ամենայնիւ դուած է ներում, կատարեալ ներում, ձրի ներում:

Ընթերցող, այս է երկրորդ սիրոյ փոխուլու կերպը: Բնաւ բեռէզ պիտի չազատուիս: Բնաւ պիտի չախորժիս խորհելով Աստուծոյ վրայ, եւ բնաւ պիտի չուրախանաս ըլլալով նորա եւ սրտիդ հետ, մինչեւ որ դիմես առ Յիսուս Քրիստոս: Բաղումը կը մտածեն թէ բարի խղճի տէր կրնան լինիլ այլ կերպերով: Սոքա ունին դառն կեանք, կը հրաժարին այս կամ այն մեղքէն, կը պահեն կերակին: սակայն դու մի փորձեր այս յա-

տակաղիծը: Բնաւ պատասխան առած է եւ պիտի չառնէ այսպիսին: Բաւական ուղիղ է ընել այս բաներն, բայց սխալ է սխալ ծայրէն: Նախ երթալու ես առ Քրիստոս: Եթէ նախ ուղղակի չերթաս առ Քրիստոս՝ վերապա պիտի երես: Եթէ պարտական ես, չես կրնար ջնջել հին պարտքդ առանց նորի մը դիմելու: որչափ եւ կրնաս՝ ճշդիւ պահէ այս կանոնն, հին պարտամուրհակը դեռ կը մնայ, դու եւս դեռ կը մնաս պարտական: Բայց եթէ այս օրէն սկսեալ կարենաս ապրիլ առանց մի անգամ եւս մեղանշելու, տակաւին, եթէ հին մեղքերդ չեն ջնջուած, երբեք չես կրնար ունենալ բարի խղճ: քանզի ներում չգտած մեղաւոր մի ես դեռ: Ուրեմն, Յովնանու Մկրտչի բառերով՝ կ'ըսեմ քեզի, «Ահա Աստուծոյ Գառը՝ որ աշխարհի մեղքը կը վերցնէ»: Ուղղակի Քրիստոսի դնա եւ մնացած ամէն ինչ պիտի ըլլայ: մաքուր խղճ, լաւագոյն կեանք, թողուած մեղք, կիրակիներու լաւ գործածութիւն, եւ Աստուծոյ օրինաց սէր:

Բայց բարի խղճ «պաշտ» ուրիշ է եւ զայն պահէ ուրիշ: Այս կ'ըլլայ զգուշութեամբ եւ ազօթքով, այլ մանաւանդ վերստին եւ վերստին երթալով այն մշտահոս արեան, որով զառաջինն մաքրուեցաւ խղճը: Մինչեւ անգամ Պօղոս առաքեալ մեծ նեղութիւնները կարեւոր համարեց առ այս: «Եւ ես աս բանիս համար կը ջանամ», ըսաւ, «որ ամէն ատեն մաքուր խղճմանը ունենամ Աստուծոյ առջեւ ու մարդոց առջեւ»: Չներում մեղքն կը հեռայնէ հոգին Աստուծոյ: Ամէն քրիստոնեայ դիտէ զայս: փորձառու է թէ անհոգութիւն կամ չազօթել շուտով կը տկարացնէ խղճը:

Ամենէն գէշ վիճակն այն է երբ խղճը կը նիւթէ: Լքումն զխղճ կը թմրեցունէ: ամէն անգամ որ անոր ծայրը կը տկարանայ՝ անոր զօրութիւնն ալ կը նուաղի, եւ եթէ այս շարունակուի՝ ալ վերջապէս բոլորովին պիտի չխօսի այն: Չգոյշ լեր յայդմանէ: Բարի նշան է բնաւ երբոր կը մեղանշես եւ չես զգար խայթ, եւ կրնաս հին վախերուդ վրայ ծիծաղիլ: Ինչ կը ցուցնէ այս: Ոչ թէ ապահով ըլլալդ, հապա խոտանալդ: Աւելի աղէկ կը թուի մեղքի մէջ մխուրդ եւ չերկնիլ, սակայն աւելի յոյս կայ քեզի երբոր կ'երկնիս: Վախերէ զերծ մնալովդ բան մը կորուսած ես: Մարդու մը համար ամենէն գէշ վիճակն այն է, յորում Աստուծոյ կ'ըսէ, «Ձանկա թող տուր» (Ով. Դ. 17), քանզի յայնժամ Սուրբ Հոգին, որ անոր խղճին համար ձիգ կը թափէր, կը թողու զայն ինքնիւրեան, իւր չարացած սրտին, իւր մեղաւորի միտմանց, իւր գործին եւ վարձքին: «Մեղաց վարձքը մահ է»: Մի մարեր Սուրբ Հոգին, չանալով խղճին: Յիշէ թէ Աստուծոյ է որ կը խօսի: «Անոնց ապստամբութիւնը պիտի բժշկեմ, զանոնք ճիշտպէս պիտի սիրեմ, քանզի իմ բարկութիւնս անոնցմէ դարձաւ»: Ազօթքով դնա առ Աստուծոյ եւ Յիսուսի անունով խնդրէ Անկէ բարի խղճ մը: Եւ վերջապէս, պահպանէ զայն երբոր կ'ուենան: Չես կրնար ընել զայդ ինքնիւրեան, քանզի մեղանշական եւ տկար ես: Խնդրէ Սուրբ Հոգին: Իւրաքանչիւր օրուան փորձութեանց համար խնդրէ այդ օրհնութիւնը: Խոչը եւ արդիւր կը կենան ճամբուդ վրայ, եւ մեծ թշնամի մը միշտ ձիգ կը թափէ կողոպտելու համար գանձը եւ զքեզ դարձունելու նորէն նախկին թշուառութեանդ: «Արթուն կեցեք եւ ազօթք ըրէք որ փորձութեան մէջ

չմոռնէք»: Այս է պատգամը: Ապա կու գայ խօսքը: «Ես ալ Հօրը պիտի աղաչեմ, եւ ուրիշ Միթարիչ մը պիտի տայ ձեզի, որ յաւիտեան ձեզի հետ բնակի: Ճշմարտութեան Հոգին: Ձեզ որք չեմ թողուր, կու գամ ձեզի» (Յովն. ԺԴ. 16, 18):

Բաղէշ (Անգլերէն)
Հոկտ. 3, 1894 ՄԻԿԱԵ Ե. ԳԱՐԵԵԼԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՅԱՁՈՂ ԵՒ ԶԱՆՈՂ ԴԵՐԵՐԸ

Ժամանակը թատերաբեմ մի եւ մեր կեանքը թատր մ'է ու մենք դերասաններ ենք: Վարագոյրի մէջ մի բացխուփին նոր նոր տեսարաններ ի յայտ կու գան հաճելի կամ տխրալի:

Իբր տարի մը առաջ, մեր երկսեռ զարոյցաց տարեկան արձակուրդի առթիւ, Պատ. Մր. Կրինի հետ ուսուցչական խումբով մը նաւով դնացինք Ականց որ իբր երկու օրուան հեռաւորութեամբ գիւղաքաղաք մ'է Արձէշ գաւառին մէջ: Կարելի է մոռնալ այն հաճոյալիւր ժամերը զորս անցուցինք կապուտակ ծովակին վրայ, երբ մեր նահապետական նաւակը, զոր Թուրքերը «Եփէ Բէհէ» կ'անուանեն, ուսուցիչի առաջատուով զլուխ տուած փրփրադէզ ալեաց, կը ձեղքէր, կը պատուէր զանոնք փշուր փշուր եւ յառաջ կ'երթար քաջամարտիկ ցուլի մը պէս յաջ եւ յահալ տապալելով իւր ջրեղէն ախոյեանները:

Երբ մեր ցուլիկ նաւակը մօտ էր իւր մրցանակն առնելու՝ նաւահանգիստ ժամանելով, ահա կարծես թէ Պոսիդոն, նախանձելով նմա, ընկրկող ալեաց օգնութեան հասաւ իւր կրկնաձուկ կառքով: Նախ իւրեւ յայտարար նշան նորա գալստեան՝ ցամաքին վրայ պտուտակաւոր հովերն, իբր թաթառի մանրակար, տեղ տեղ սկսեցին վեր հանել ամպանման փռչիւնները, զոր նաւավարը «սեղան-այս» կ'անուանեն որ դուրեւ սեղան կը նշանակէ, իսկ բնիկ ժողովուրդը՝ «սատանի հարսնիք»: որ նոյն է ընդ վերնոյն ըստ նշանակութեան, գիցաբանական դարուց համոզումներէ յառաջ եւ կած: Չգիտեմ, այս անպիտան սատանաները, մեր փեսայացուին նախանձելով, նորա դեղանի հարսնացուն առեւանգելու եկած էին: Զի մոռցայ ասելու թէ մենք էլ հարսնեւորներ էինք, հարսն ու փեսան մեզ հետ ունենալով: Առաջինն էր մեր աշակերտուհիներէն Օր. Եսթեր Պետրոսեան Բաղիշեցի, իսկ երկրորդն էր մեր ընթացաւարտներէն Պ. Սպիրիտոս Մ. Ա. Հիւսեանց Ականցցի:

Ահա մթնեց երկինքը սեփ ու սեւ: փչեց փոթորիկն կատաղի, զի վեր յիշուած սատանայական ժիւրը ծով մտած էր իւր ահռելի նուազներով, եւ ծովը լերդ կապոյտ գոյն մը ստացաւ եւ պարտեալ ալիքները ողի առած՝ սկսեցին գոռալով խոյանալ լեռնանման, եւ իրենց փրփրալիւր շուրթներով մեր ու կորապուրկ նաւուն վրայ թքնել մերթ ընդ մերթ, որ պարտասեալ ելեւէջ կ'ընէր փետուրի մը պէս ծովային ծործորներու մէջ: Թէպէտ մեր միամիտ նաւավարները «Ես Փոսիդէս եմ» կը մրմռային թիւ տակէն, բայց չէին համարձակեր ըստ սովորութեան գտակը վար առնել եւ ստակ հաւաքել մենէ, այն Պոսիդոնին «կրծօն» (կաշառ) տալու եւ զայն իրենց հետ հաշտեցնելու համար, զի դիտէին թէ «անպիտան փռտանները» այսպիսի բաներու համար «անհաւատ» էին: Ուստի անմիջապէս առաջատու վար առին հայհոյալիւր վրիւնով մը, եւ

խարիսխ ծովն իջնուցին խուլ խշխշինով,
զմեղ երկնից ու բախտին խաղ թողլով:
Բայց տեսնելով թէ այս վտանգաւոր կա-
տակին վերջ չի գար, քաշեցին խարիսխը
եւ սկսեցին թիալարելով կռուիլ ակաղ
հետ եւ յառաջ երթալ: Սակայն փոխանակ
նոր Արճէշ հասնելու, հին Արճէշ եղերեցինք
որ, մասամբ մը ջրին մէջ, հին քաղաք մըն
է աւերակ պարիսպներով, տներով, եկե-
ղեցիով մը եւ կիսափուլ մնալով մը: Հոն
գիշերելով՝ միւս առաւօտ Ականց գնացինք
ցամաքով որ մէկ երկու ժամ հաղիւ հե-
ռու էր այդ տեղէն: Մինչ մենք այսպէս ի
շնորհս Նախախնամութեան մեր տեղ հա-
սած էինք ապահով, անդին մեր տնեցիք եւ
բարեկամները սգաւորի կեանք անցուցած
էին քանի մը օր, լսելով թէ «փոռտներու
նաւն ընկղմեր է ամբողջ նաւաստեօք»:

Ականց հասնելով շրջելու ելանք անոր
միջաւետ այգիներն ու շրջակայք եւ հան-
քային ջերմուկներ, որ իրը հինգ ժամու
հեռաւորութեամբ Ականցի արեւմտեան հիւ-
սիսակողմը կ'իյնան ծաղկանց լեռներու մօ-
տերը: Այցեկեցինք նաեւ Մեծփայ վանք,
Ս. Յարութիւն գեղի վեց հարիւր տարուան
եկեղեցին եւ Օհան Ոսթնակերի գեղակերտ
դամբարանը որ նոյն գեղին մօտն է: Մինչ
մենք այսպէս շրջելու ելած էինք, անդին
Մ. Արարհամ աղայի նահապետական տան
մէջ հարսնիքի պատրաստութիւն կը տես-
նուէր: Ահա հասաւ մեր զոյգ լծակցաց եր-
ջանիկ ժամը, սկսեց հարսնիքն ուրախու-
թեամբ: Պսակի արարողութիւնը կատարեց
Մ. Կրին տեղւոյն նորակառոյց ժողովա-
րանին մէջ ի ներկայութեան երկուսեւ հան-
դիսականաց, որ ըստ ձեւոյն եւ հանդիսա-
ւորութեան առաջին պսակ կրնար համար-
ուիլ տեղւոյն մէջ: Ի դարձին՝ դրան սեմին
վրայ ոչխար մը գնդուեցաւ նոր լծակցաց
ոտից առջեւ, եւ ըստ հին սովորութեան
փեսային մայրը բազարջով եւ խորիսով լի
պնակ մը գլխուն դրած խաղալով հարսին
ու փեսային ընդ առաջ ելաւ եւ դանդաղ
հարսնեւորներուն բաժնեց: Մինչ անդին
երիտասարդք, երգելով հին երգ մը, յառաջ
կու գային ըսելով, «Թագաւորի մէր (մայր)
դուրս ելիր, քեզ ինչ ու ինչ ենք բերեր, քեզ
կէօլի կաղ ենք բերեր, տախտ աւելող ենք բե-
րեր, գլուխ ամփող (ծեծող) ենք բերեր» եւն: Ահա
այսպէս հարսն ու փեսան վերին սենեակ
տարուեցան եւ հոն դարձեալ Մ. Կրին եւ մէկ
երկու ուսուցիչները խրատականներ ուղ-
ղեցին առ ամուսնացեալ հարսն ու փեսան,
հանգիստ բարեմաղթութեամբ եւ «աչքի
լոյս»ով առ նոցա պարագայս: Փոքրիկ աղ-
ջիկ մը եւ պատանի մըն ալ ըստ պատշաճի
զոց ոտանաւոր մը արտասանեցին փոփո-
խակի: Յետ այնու հարսնեւորներու եւ հար-
սին ու փեսային լուսանկարն առնուեցաւ
մեր յոյժ սիրեցեալ լուսանկարիչ Պ. Նշան
Թուրքիւնէ, զոր մեզ հետ ունենալու
բարեբախտութիւնն ունեցած էինք: Ահա
կարծես թէ ըստ հին սովորութեան եօթը
ցորեկ եւ եօթը գիշեր հարսնիք ընկէն
վերջ դարձեալ նաւով ճամբայ ելանք մեր
խորին շնորհակալքն յայտնելով՝ հիւրըն-
կայներուն եւ ուրախ մեղրալուսին մաղթե-
լով մեր զոյգ ամուսնեւորն: Ի դարձին այցե-
կեցինք «Կոռուց անապատ» կոչուած կղզւոյն
Սուրբ Կարապետի վանքը որոյ լուսանկարն
ալ առնուեցաւ: Ահա այս ուրախաբան
տեսարանը՝ վերջանալով՝ վարագոյրը դոց-
ուեցաւ:

Տարին քիչ անցած է առջի հաճոյալի

տեսարանէն, ահա վարագոյրը կը բացուի
եւ երկրորդ տխուր տեսարանն ի յայտ կու
գայ: Մեր յիշեալ ընկերներէն Պատ. Մ.
Կրին, որ կը զուարճացնէր զմեզ իւր զուարթ
ընկերականութեամբ, կը հրահանգէր իւր
հմտալից խօսակցութեամբ եւ կը յուզէր իւր
իմաստալից քարոզներով, ահա մեր բախտէն
անողոք հիւանդութեամբ մը բռնուած Ա-
մերիկա ուղեւորեցաւ ընտանեօք, դուցէ
անդառնալի կերպով: Այս հերիք չէր, ահա
անցեալ շաբաթը նամակ մը ստացայ Ական-
ցէն, եւ երբ բանալով տեսայ անոր սեւ
շրջադիւր, սիրտս թունդ ելաւ, աչքս լեց-
ուեցան, ձեռներս դողացին, մանաւանդ
երբ ստորագրութեան նայելով՝ կարդացի
«Վտահար Սպիրիտոն Մ. Ա. Հիւսեանց»:
Ուստի կարծես ամբողջ նամակը մէկ շուն-
չով կարդացի, միշտ բուն կէտը որոնելով:
Ո՛հ, մէյմըն ալ ի՞նչ կարգամ: «Եօթեր
մեռաւ: Դ՛հ, եղուկ աչքուս» Այո, մե-
ռաւ նա տղաբերքի առթիւ ժանտառնեղէ
բռնուելով, սեպտ. 16ին, ի սուգ համակե-
լով իւր բոլոր բարեկամները, մանաւանդ
իւր երիտասարդ ամուսին, Պ. Սպիրիտոն,
որ կը սիրէր ու կը պաշտէր զայն եւ կը
սիրուէր ու կը պաշտուէր անկէ: Զի ըստ
երկրի սովորութեան պատաւ մամիկներու
աչքով ու ճաշակով ընտրած չէր զայն ի
հեռուստ, այլ բուն իւր աչքով եւ ճաշակով,
երկուստեք հաւանութեամբ եւ սիրով: Իս-
կապէս երկուքն ալ սխալած չէին իրենց
ընտրութեան մէջ, զի թէ՛ էրեկը եւ թէ՛
կնիկը արդէն վկայուած էին եւ կը վկայ-
ուին իրենց ուսուցիչներէն իբրեւ տիպար
առաջնութեան: Ահա վերջնոյն ուսուցիչն
ինկու պատիւն ունենալով՝ կ'ըսեմ թէ օ-
րինակելի նկարագրի տէր էր նա, զոր շատ
անգամ մատնանիլ կ'ընէին իւր աշակերտակ-
ցուհեաց, անոր նմանելու յորդորելով զի-
րենք: Ի՞նչ դարմանք երբ կը տեսնէի որ
անոնցմէ ոչ ոք չէր վերաւորուեր, ինչու
որ ամէնքն ալ ի սրտէ կը համակրէին անոր
եւ կը սիրէին զնա անկեղծաբար: Իւր հո-
գեկան նկարագրին պէս անուանի էր նաեւ
իւր մարմնականը: Գեղանի, հսկայ եւ ա-
ռողջ էր նա, այնչափ առողջ որ մարդա-
կազմութեան դասի մը առեն նորա վար-
ժուհիներէն համեստաբալ Տոգ. Քիմպլը,
կաթիլ մը արիւն հանելով անկէ, խոշորա-
ցոյցով ի տես կը գնէ զայն անոր աշակեր-
տակցաց առջեւ իբրեւ օրինակ առողջ ար-
եան: Մանաւանդ որ գեռ թարմ էր եւ նո-
րատի զի հաղիւ թէ քսան դարձներ ան-
ցած էին իւր վրայէն:

Արդ, թէպէտ մեռաւ տիկին Եսթեր, բայց
կենդանի է մեր ամենուս սրտերուն մէջ եւ
կինդանի ու երջանիկ՝ երկնային անդորրա-
ւետ վերնադասաններուն մէջ, իւր սիրած
եւ պաշտած Փրկչին մօտ: Զի այնչափ կը
սիրէր զԱյն որ մինչեւ իսկ իւր հոգեվարքի
վերջին տաղնապալի վայրկեան «Յիսուսի
եկ» երգը կը մըմնջէր:

Ուրեմն երանելի՛ ես դու, հարսդ միամե-
այ որ թէպէտ չյաղեցար աշխարհային եւ
ամուսնական սիրոյ դաւաթէն, բայց ճշմա-
րիտ հաւատացեալ լինելով՝ հարսնացար ընդ
«անմահ փեսային»: Իցիւ թէ ինչպէս Եղիա
Եղիսէի այնպէս ալ լինէիր դու քո մայրա-
դուրի գտնելիլդ, աչիւ ողիդ նմա փո-
խանցելով: Արդ, վաղամեռիկ աշակերտու-
հիդ իմ, սոյն մահագոյժ տողերս գրած պա-
հուս թափած ջերմիկ արտասուքներս նուի-
րելով քո ցուրտ գերեզմանիդ, կ'ըսեմ վեր-
ջապէս, Երանի՛ քեզ եւ հանգիստ, հան-

գիւտ ամրակուռ ոսկորներուդ . . .
Ի վերջ բանիս, երկնային մխիթարութիւն
կը հայցեմ իւր տարաբախտ ամուսնոյն եւ
բոլոր պարագայիցը, մխիթարութիւն ող-
բացելոյն կարօտամալ ծնողաց որ ի Բաղէշ,
մխիթարութիւն իւր տալով եւ իմ սիրելի
աշակերտուհեոյս ու պաշտօնակցիս Օր.
Համասիրիւսի յԱմերիկեան Գոլէճ աղջկանց,
Իւսկիւտար, Կ. պոլիս:

Վան
Սեպտ. 28, 1894

ՄԱՆԱԳՈՅԺ

Երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ,
ամսոյս 14-րդ գիշերը, Աստուած առ ինքն
կոչեց ատաբազարցի Օր. Սրբուհի Փա-
նոսեանը:

Օր. Փանոսեան աղքատ ընտանիքի մը
անդամն էր եւ, իւր մէջ ունենալով ուսման
անյադ տենչ մը, մտաւ տեղւոյն աղջկանց
Բարձր Վարժարանը: Աղքատութեան պատ-
ճառաւ շատ մը դժուարութիւններ կրեց
ետքը վերջապէս կարողացաւ իւր աշխա-
տութեան պսակն ընդունիլ 1889 տարին,
Անմիջապէս յետոյ տեղւոյն Սաղարեղբքի
գլխոյն վարժուհի եղաւ ուր մէկ տարի
միայն պաշտօնավարելէ ետք զրկուեցաւ
Սէօլէօզ: Ամեն բարեմասնութեամբ օժտեալ
կը կատարէր իրեն յանձնուած գործն ամե-
նայն եռանդեամբ եւ հաւատարմութեամբ,
որով միշտ կը վայելէր ժողովրդեան սէրն.
ու համակրանքն: Զորս տարի պաշտօնա-
վարեց ի Սէօլէօզ, ուրկէ՛ հիւանդութեան
պատճառաւ վերադարձաւ իւր հայրենիք:

Իւր մահուան անկողինն մէջ անդադար
կը խնդրէր որ Փրկչին Յիսուս չուտով
կանչէր զինք աշխարհէս եւ տանէր այն
վայրն ուր չիք ոչ ցաւ, ոչ նեղութիւն, այլ՝
երջանկութիւն, յաւիտենական հանգիստ:
Իւր վերջին ժամերուն մէջ կը տեսակցէր
իր Փրկչին հետ: Վերջապէս իւր վերջին
խրատներն ուղղելով իւր մօր, եղբայր,
քերք եւ ազգականաց՝ կը միանայ իւր
Փրկչին:

Յերկնից մխիթարութիւն կը մաղթեմ
սգակիր մօր, եղբայր, քերք եւ ազգակա-
նաց ու բարեկամաց համար:

Թամիւրդ
23 Հոկտ. 1894

ԱՂԴԵՐ

Միաբանական աղօթից ամսօրեայ ժո-
ղով տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ եր-
կուշաբթի օր, նոյ. 5 (Ն. Տ.), Պայպլէ
Հաւուսի մատրան մէջ, ժամը 7 1/2-ին ըստ
Թուրքաց:

Բոլոր եղբարք եւ քորք կը հրաւիրուին
ներկայ գտնուիլ սոյն հողեւոր պաշտաման:

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պի-
տի ունենայ վաղը, ժամը 9-ին, Պայպլէ Հա-
ուսի մատրան մէջ: Միացեալ Նահանգաց
Պրուքլին քաղաքին երէցներէն Տր. Մամէնթ
անգղիերէն լեզուաւ ուղերձ մը պիտի խօ-
սի որ պիտի թարգմանուի Հայերէնի:

—Սբ. Փեթրոսապոստոլի երեքչաբթի օր-
ւան պաշտօնական օրագիրը որ տեղեկու-
թիւն կը հաղորդէ Զարին վիճակին վրայ՝

կ'ըսէ, «Ձարին վիճակը ծանրացաւ. մաղա- սին (պալաճ) հետ արիւն դուրս տալն ա-ւելցաւ. հազը սաստկացաւ եւ ձախ թոքին բորբոքմանը նշաններ դիտուեցան: Օգոս- տաբառ հիւանդին վիճակը վտանգաւոր կը համարուի:» Լիվատիայէ նոյն օրուան ե-րեկոյն զրկուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արիւն թքնելը նուազեցաւ եւ թէ Ն. Վե- հափառութեան ընդհանուր վիճակը չփոխ-ուեցաւ: Ձարն հազորդուեցաւ երկուշաբթի օր Պորթի տարեգարծին առթիւ: Ձորեք-շաբթի օր Ռուսիոյ Կայսրուհւոյն կողմէ զրկուած ստիպողական հեռագիր մը վրայ Ուէյլսի իշխանը եւ իշխանուհին Լոնտոնէ մեկնեցան ուղղակի Լիվատիա երթալու համար: Ուէյլսի իշխանուհւոյն տարիքը իր քրոջ, Ռուսիոյ Կայսրուհւոյն, տարի-քէն երեք աւելի է: Ձարին անհանգստու-թիւնը որ յառաջ կու գար ոտքին ուռեց-քէն՝ թեթեւցաւ վերաբուժական գործողու-թեան մը շնորհիւ: Նորին Վեհափառու-թեան ուսուսանէ մի միայն կաթ եւ կաթի չիճուկ: Սբ. Փեթրոսպուրկէ հեռագրով մը ծանուցուած էր թէ Ձարեւիչին ամուսնու-թիւնը երկուշաբթի օր տեղի պիտի ունե-նար, բայց հարսնիքն յետաձգուեցաւ: Նո-րագոյն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այդ կրնայ տեղի ունենալ նոյ, Ծին, որ Ձարին ամուս-նութեան տարեգարծն է: Այն պահինըը զորս Կայսերական գերդաստանի անդամնե-րը իրենց ամուսնութեան հանդիսին առ-թիւ կը գործածեն՝ Մոսկուայէ Լիվատիա զրկուեցան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մինչեւ ցարդ հանդստեան թոշակ չէր յատկացուեր դատարաններու մէջ պաշտո-նագրոց օրինաւորութեան հանգամանք տուող պաշտօնեաներուն, վասն զի այս պաշտօնեաներ իրենց ծառայութեան վարձքը չեն առնիր ամսականի ձեւով, այլ իրենց կատարած գործին համեմատ մասնաւոր վճարումներով: Հիմա սակայն առաջարկ-ուած է որ այդ կարգի պաշտօնեաներ չորս դասակարգի բաժնուին վերոյիշեալ մասնա-ւոր վճարումներուն միջին դումարին նայե-լով, եւ իրենց ընդունած դումարներուն հարիւրին հինգը վճարեն հանգստեան թո-շակի անտուկին եւ հարիւրին մէկն ուրիշ դումարի մը համար որ բաշխուի պաշտօնանկ եղողներու, եւ այս կերպով իրաւունք ու-նենան հանգստեան թոշակ ընդունիլ սովո-րական կանոնաց համաձայն: Այս առաջարկը տեղեկագրով մը մատուցուած է Մեծ Ե-պարքոսին:

—Երբ մաքսատան մէջ կը տեսնուի թէ ապրանքները ներկայացուած ցուցակին մէջ նշանակուածէն աւելի են քանակութեամբ, ըստ կանոնի կրկին մաքս կ'առնուի աւելի եղող ապրանքներուն համար: Ասկէ խնդիր ծագեցաւ թէ ինչ ընելու է արմտիք-ները որոնց համար մաքս չառնուիր: Եւ որոշուեցաւ որ եթէ արմտիքները քանա-կութեամբ աւելի ըլլան ցուցակին մէջ նշա-նակուածէն, որովհետեւ արմտիքները մաքսէ զերծ են, ցուցակին մէջ նշանակուած քա-նակութեան համար մէկ մաքս առնուի փոխանակ կրկինի:

—Հիճադի կուսակալ Հաճի Հասան պէյի վէզիրութեան աստիճան շնորհուեցաւ:

—Պալիէրայի Բուրբէթ իշխանը որ քանի մը օրէ ի վեր մայրաքաղաքս կը գրտ-նուի՝ ուրբաթ օր ներկայ եղաւ Սէլամըզի

արարողութեան եւ երկուշաբթի օր գնաց Կայս. պալատ, ուր պատիւ ունեցաւ ներ-կայանալ Վեհ. Սուլթանին եւ յետոյ սեղանի հրաւիրուեցաւ:

—Կայսերական հրաման մը կը պատուիրէ որ քանի մը տարի առաջ փակուած օսմ. վաճառականական գարոցը վերաբացուի քառասուն աշակերտ ընդունելու վիճակի մը վերածուելով:

—Երկուշաբթի օր Պոլսոյ կողմը Հիւսթի-միկիին մօտ կառուցանելի մաքսատան միջերանցին հիմնարկութիւնը տեղի ունե-ցաւ հանդիսաւորապէս մաքսային վերա-տեսչին նախագահութեամբ, եւ ըստ սովո-րութեան ոչխար ղենուեցաւ, յետ որոյ ա-ղօթք մատուցուեցաւ Վեհ. Սուլթանին ա-րեւշատութեան համար:

—Պուլկարիոյ վարչապետ Մ. Սթոյլոֆ, Պուլկարիոյ գործակատար Մ. Տիմիթրոֆի ձեռամբ, նամակ մը զրկելով իր շնորհակալու-թիւններն յայտնեց Օսմանէյէ պատուանշանին համար զոր Վեհ. Սուլթանը վերջերս շնոր-հեց անոր:

—Սիլվրիէ Չաթալճա խճուղոյն շինու-թիւնը լնցած է եւ քիչ ատենէն պիտի գործածուի:

—Երբ վերջին անգամ հնտախտ ծագեցաւ Հալէպի մէջ, ոչխար մօրթելու տուրքին վրայ յաւելում մը եղաւ քաղաքին մաքրու-թեան համար ձեռք առնուած առողջապա-հական անհրաժեշտ միջոցներուն ծախքն հայթայթելու համար: Այդ յաւելուածական տուրքը տակաւին կը գանձուի, եւ տեղե-կութիւն խնդրուած է թէ արդեօք հարկ չէ՞ այլ եւս դադրեցնել զայն: Կայսերական հրա-ման մը կը վաւերացնէ Նախարարաց խոր-հուրդին մէկ որոշումը, որուն համաձայն պիտի շարունակուի գանձել այն յաւելուա-ծական տուրքը: Թէպէտ երկար ատենէ ի վեր անհետացած է հիւանդութիւնը, ան-հրաժեշտ է շարունակել առողջապահական մաքրութեան միջոցներու կիրառութիւնը եւ հետեւապէս հարկ է այդ նպատակաւ ծախսուելու դումարներն հայթայթել:

—Այլ եւ այլ բարենորոգումներու ծրա-գիրներ կ'առաջարկուին շարունակ անհատ-ներու կողմէ, որոնք կը տեսնեն թէ ինչ-պէս հանրութեան նոյնպէս իրենց համար շահու եւ օգտի պատենութիւն կայ: Լա-թաքիայի երեւելիներէն երեք անձինք նոյն քաղաքի նաւահանգիստը վերաշինելու եւ խորունկցնելու մենաշնորհ խնդրեցին: Իրենց առաջարկն հիմա կը քննուի Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան կողմէ:

—Երկրորդ շոգենաւը, զոր Մախսուէի վարչութիւնը Անգղիայէ ապսպրեց մայրա-քաղաքի մօտ բանեցնելու համար, հասաւ եւ հիմա կը կահաւորուի որպէս զի երթեւեկու-թիւն կատարելու պատրաստ վիճակի մը վերածուի: Շինուած է յար եւ նման վեր-ջերս հասած միւս շոգենաւին, որ կը բանի կամուրջին եւ Գառնդիւզի միջեւ:

—Անտոյուլի երկաթուղոյ գծին շուրջ գտնուած տեղերը ցորենի առեւտուրը ծաղ-կեցնելու նպատակաւ ձեռք առնուած միջոց-ներէն մին է ՉՏ առհարկը զեղչմը զոր երկաթ-ուղոյ ընկերութիւնը ըրաւ Էնկիւրիւէ բեր-ուած արմտիքի փոխադրութեան սակագի-նէն: Այս կարգադրութիւնը առժամանակ-կայ էր. պիտի տեսէր մինչեւ հոկտ. ամսոյ վերջը (Հ. Տ.): Հիմա որոշուած է որ յիշ-եալ ՉՏ առ հարկը զեղչն ըլլայ Էնկիւրիւի եւ Նիկոմիդիոյ միջեւ ամէն կայարանէ փոխադրուած արմտեաց համար ալ, եւ այս

շարունակէ մինչեւ որ ցորենի գինը բարձ-րանայ հրապարակին մէջ: Դարձեալ, եր-կաթուղոյ գծին երկու կողմի ցորեն զրկող քաղաքներուն տեղային իշխանութիւնե-րէն խնդրուած է որ այս կերպով շոգենաւ-քին յանձնուելու նպատակաւ բերուած ար-մտիքներուն համար թաղապետական տուրք չառնեն:

—Պէյիւք Չէքմէճէի կամուրջը որ օսմ. ճարտարապետութեան հին յիշակերտներէն մին է՝ երկրաշարժէն վնասուեցաւ: Նորո-գութեան ձեռնարկելէ առաջ քննութիւն մը կատարուեցաւ եւ կը հաշուուի թէ պիտի կրնայ նորոգուիլ 800,000 դահ. ծախքով:

—Կը յիշուի թէ պաշտօնապէս հաստատ-ուած էր թէ Պեկրատ, Քէօմիւրճի եւ Պաղէճէի գիւղերը ջրամբարներուն շատ մօտ են եւ թէ ուստի ջուրին մաքրութիւնը վտանգի մէջ է: Հիմա յիշեալ գիւղերու ընակիչները պիտի հեռացուին իրենց տե-ղերէն: Յանձնաժողով մը սկսած է քննիք ընակիչներուն տուները, եւս, որպէս զի բարենայ որոշել թէ ո՞րչափ դրամ պէտք է զանոնք գնելու եւ տէրերն հեռացնելու համար:

—Մարմարա Ծովուն եղերքներէն (Թուզ-լայէ մինչեւ Գարա Պիղա, այս երկուքը մէջը չըլլալով) եկող բոլոր ուղեւորները, նոր որոշման մը համաձայն, տասնօրեայ քառաօրեայ պիտի ենթարկին:

—Նիկոմիդիոյ մէջ ծագած հնտախտին պատճառաւ Անտոյուլի երկաթուղով եկող բոլոր ուղեւորները տասնօրեայ քառաօրեայ պիտի ենթարկին ի Թուզլա մինչեւ որ ա-ռողջապահական շրթաներ հաստատուին ցա-մաքի ճամբով Նիկոմիդիայէ դուրս ելլել ուղեւորաց անկարելի ընելու համար: Կա-ռախումբերը բնաւ պիտի չկայնին Նիկոմի-դիա: Պէյիւք Տէրպէյտի եւ Տէրինճէի մի-ջեւ կայարաններու հետ բնաւ հաղորդակցու-թիւն պիտի չունենան: Պոսկովսքի փաշա որ Պրուսա զրկուած էր՝ հիմա ալ Նիկոմի-դիա զրկուեցաւ:

—Հնտախտի քանի մը նոր դէպքեր տեղի ունեցան Պրուսայի, Տէմիրճալի եւ Քէր-մասթիի մէջ: Ուշագի դաւառակն ալ վա-րակեալ կը համարուի եւ միջոցներ ձեռք առնուեցան հաղորդակցութիւնները դադ-րեցնելու եւ առողջապահական դոհացուցիչ մաքրութիւն ձեռք բերելու այն գիւղերուն մէջ ուր երեւցած է հիւանդութիւնը:

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐ

Սբ. Փեթրոսպուրկ, 1 նոյ. կէս օրէ: Վեհ. Ձարն հանգարտօրէն աւանդեց իւր հոգին իւր անձնական վիճակին կատարեալ գիտակցու-թեամբ, եւ չըջապատեալ իւր համայն վըշ-տահար գերգաստանով, Կայսերական զրօշն որ կը ծածանէր դղելին վրայ՝ անմիջապէս իջուցին կայմին կիսուն վրայ. եւ վայր-կեանէ ի վայրկեան թնդանօթք ոկսան ար-ձակուիլ:

Գահաժառանգն ՆիփոլԱ. Ա.Լ.Բ.Ս.Ս.Տ.Ր.Ո. ՎիՉ, համայն Ռուսիոյ Կայսր ըլլալով, կէս դիշերէն չորս ժամ ետքը Լիվատիայի պա-լատան եկեղեցւոյ հրապարակին վրայ ըն-դունեց նախ մեծ-դուքսերուն, յետոյ պա-լատականաց եւ ապա իւր հետեւորդաց հա-ւատարմութեան եւ հնազանդութեան եր-դումը:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Հոկտեմբեր 22/3, 1894			
Գանալիտէ	27 33	Բուժ. Երկ. Բաժին	123
Պարտուց Զարդարման Թըլթարամ (Թասթիյէ Տիւլուն Գայմէսի)	6	Թաճիկաթ ք 0 մմ.	96 20
ԴՐԱՄԱ, օսմ. սակին 100 է			
Մէճիտիյէ	108 2	Ռուսիոյ բուժ.	90
Մէթալիք	98	Նաբոյէն	87 28
Պէշիք	101 40	Գրիբից	51 15
Ալթըլէ	101	Անգլ. սակ	110 16
Մանր արծաթ	103	Մանթ Թըլթ.	8 25

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊԱ. ՊՅՅԱՅԱՆ
Ֆինանսներ Եղուշը, Ամբիգան Խան